

Tisztelt Olvasó!

A Nemzeti Ügyek Kormányja 2011-ben új kereteket határozott meg a közfoglalkoztatás rendszerének. Alapvető célként tűzte ki, hogy a startmunkának nevezett tevékenységek valódi értéket hozzanak létre, ellenőrizhetőek, mérhetőek legyenek és így a közösség javát szolgálják. A programokra fordított közpénz szigorú pénzügyi elszámolást követelt meg.

A közfoglalkoztatás egyik célja, hogy a munka világába visszavezetett emberek minél hamarabb állást találjanak a munkaerőpiacon is, ahol pedig ez továbbra sem lehetséges, szociális szövetkezeteket alakítva idővel önállósuljanak, összefogva saját lábukra álljanak.

A program végrehajtását 2011-ben a kormány a Belügyminisztériumra bízta, majd 2012-ben is megvizsgálta a program teljesítményét és úgy találta, hogy az megfelelő volt, valódi értékekkel gyarapította az országot. Ezért a startmunka programok idén is folytatódni fognak a kialakult rendszer szerint.

Elmondhatjuk, hogy a startmunka programok rendszere immár évről-évre több mint negyedmillió álláskereső számára biztosít munkalehetőséget. A startmunka azt is jelenti, hogy a hátrányos helyzetű települések, amelyeknek a körét idén bővítettük, olyan többletforráshoz jutnak a teljesen állami finanszírozású startmunka mintaprogramokon keresztül, aminek eredménye közvetlenül gyarapítja a helyi közösséget.

Ahhoz azonban, hogy elmondhassuk, ezek a programok sikeresek voltak, szükség volt azokra, akik ezeket a célokat helyben kitalálták, megvalósították, az eredményeket elérték.

Ez a kiadvány azokat a jó gyakorlatokat mutatja be, amelyek az elmúlt időszakban a leghatékonyabbnak, leghasznosabbnak bizonyultak. Ezeket a teljesítményeket a Belügyminisztérium külön is elismeri. Minden leendő közfoglalkoztatót – akiknek a körét a törvény egyébként rögzíti, így például a helyi önkormányzatokat – arra biztatunk, hogy kövessék ezeket a példákat, vagy még jobb minőséggel hajtsák végre a saját startmunka programjukat.

A fényképekkel, ábrákkal gazdagon illusztrált kiadvány egyben lehetőséget teremt az érdeklődő számára, hogy a közfoglalkoztatás rendszerével megismerkedhessen, kérdéseire választ találjon. Ebben bízva ajánlom a Tisztelt Olvasó figyelmébe ezt az összeállítást.

Budapest, 2013. május

Dr. Pintér Sándor
belügyminiszter

AZ ÉRTÉKTEREMTŐ KÖZFOGLALKOZTATÁS

A rendszerváltást követően hazánkban az egyik legnagyobb problémát a nagyarányú munkanélküliség kezelése jelentette. A munkaügyi kirendeltségek munkatársai, a szociális szakma képviselői nap, mint nap szembesülnek azzal, hogy az egyének, a családok súlyos anyagi problémákkal küzdenek, szinte kiút nélküli helyzetbe kerülnek.

Az egyes régiók társadalmi, gazdasági és infrastrukturális elmaradottsága, illetve fejlettsége alapvetően és hosszú távon határozza meg az ott élők jövedelmi, munkaerő-piaci helyzetét és kilátásait. A területi különbségek jól láthatók a munkanélküliek, köztük a segélyezettek létszámában is.

Az állam aktív foglalkoztatáspolitikai eszközök alkalmazásával, köztük a közfoglalkoztatás bevezetésével kívánt a tartósan jövedelem nélkül maradt, szociálisan rászoruló aktív korú segélyezettek számára munkalehetőséget biztosítani. Az aktív foglalkoztatáspolitikai eszközök alkalmazása hasznos mind az egyén, mind a társadalom számára, ugyanakkor a rendelkezésre álló források korlátozottsága miatt csak átmeneti alternatívát nyújt a munkavállalásra.

A közfoglalkoztatás 2011. január 1. napjától bevezetésre került megújult rendszere jelentős helyet foglal el a hazai foglalkoztatáspolitikában. Szorosan összefügg más, a munkaerő-piaci folyamatokat jelentősen befolyásoló szakpolitikákkal.

A közfoglalkoztatás a helyi önkormányzatok, illetve az önkormányzatok összefogásával megalakuló társulások számára is előnyöket hordoz. A kistérségi mintaprogramok mezőgazdasági projektjei biztosíthatják az önkormányzati intézmények helyben megtermelt friss zöldségekkel és gyümölcsökkel való ellátását.

A bio- és megújuló energiaszektornál a drága gáz kiváltása alternatív fűtési móddal, a fűtőanyag helyi biztosításával és új, korszerű, alacsony légszennyező anyag kibocsátású vegyes tüzelésű kazánok párhuzamos beállításával.

A belvíz-elvezetési programokban a településeket és a mezőgazdasági területeket fenyegető belvizek kialakulásának megelőzését, a belvízelvezető árkok kialakítását, rendszeres karbantartását valósították meg közfoglalkoztatottak segítségével.

Az önkormányzatok közfoglalkoztatottakat vehetnek igénybe az illegális hulladéklerakó helyek felszámolására, ezáltal az önkormányzati tulajdonú közterületeken illegálisan elhelyezett hulladékok eltávolítása és a köztisztasági feladatok ellátása is könnyebbé válik.

A szántóföldi növényeket az önkormányzati sertéstelepen takarmányként hasznosítják, a sertéseket a saját vágóhídon dolgozzák fel saját használatra. Az önkormányzati tulajdonú gyümölcsösökben minden évben keletkező almavessző és egyéb nyesedékek elégetésével fűtési költséget takarítanak meg.

A költségtakarékos ipari jellegű feladatok között jellemzően felújították az elhasznált járdákat, új járdákat építettek a helyben gyártott járólapok, térburkolók felhasználásával. Több település közterületén a vízelvezető csatornák (árkok) felújításához beton lapokat készítettek.

Kísérleti jelleggel működő jellegű asztalokat és hozzá ülőpadokat készítettek és helyeztek ki. Faipari gépek beszerzésével, részbeni felújításával mini fűrészüzemet hoztak létre, ahol a rendelkezésre álló saját, vagy megvásárolt nyersanyagból különböző termékek (padok, szemégyűjtő edények, kerítés elemek, tető elemek) kerültek legyártásra.

Sok helyen felújították a közlekedési eszközök megállóhelyeit, pályaudvarait, a település közparkjait, játszótereit és a bárki számára nyitva álló sportpályáit. A program keretében ezen kívül megoldottá

vált a gyermekek szabadidős elfoglaltságainak megszervezése, bővült a lakosok számára biztosított egészségügyi, szociális szolgáltatások köre.

Összességében megállapítható, hogy a közfoglalkoztatottak munkájának eredményeképp javult a települések összképe, rendezettsége, a lakó- és természeti környezet szebbé, tisztábbá vált, megvalósult a lakosság értékeinek védelme, jobb a településeken a közbiztonság, nőtt a települések idegenforgalmi vonzereje, javult az intézményi étkeztetés minősége, erősödött a közösségért tenni akarás

A közfoglalkoztatásban megjelennek olyan innovatív tevékenységek, amelyek révén évszázados munkakultúrára épülő közfoglalkoztatási programot indítanak, visszatérnek a biogazdálkodáshoz, vagy határon átnyúló együttműködés keretében élelmiszer-feldolgozó üzemet hoznak létre. Vannak települések, ahol törekednek a családbarát közfoglalkoztatási munkahely kialakítására, ünnepnapot rendeznek a közfoglalkoztatottaknak, és sorolhatnám tovább a „jó gyakorlatokat”.

Több jó példa található arra is, amikor a közfoglalkoztatásnak köszönhetően az önkormányzatnak árbevétele is keletkezik, ezáltal a tevékenység hosszú távon akár önfenntartóvá is válhat.

A mezőgazdasági programok mellett ilyen az energianövények termesztése, értékesítése, a gyógyvízre épülő szolgáltatások nyújtása, az önkormányzati tulajdonban álló vendégházak, strandok működtetése. A tevékenységek egyike sem tartozik az önkormányzati intézmények feladatkörébe, ugyanakkor bevezetésükkel jelentős mértékben bővül a lakosok helyben végezhető munkalehetőségeinek köre, valamint csökkenő intenzitású támogatás mellett megteremtődnek a szociális szövetkezetté alakulás feltételei.

A Startmunka programok összességében rámutatnak arra, hogy a rendszeres, folyamatos munkával az egyén képes a saját sorsát befolyásolni, magának az élelmiszert megtermelni, önmagát ellátni, sőt e tevékenységgel a vállalkozóvá válás, illetve az öngondoskodás, egészében pedig a társadalmi felemelkedés útján is el tud indulni. A programok segítséget nyújtanak a térségi szociális feszültségek csökkentésében, a családok megélhetési gondjainak enyhítésében is.

A közfoglalkoztatás keretében végzett értékteremtő munka (startmunka program) – mint azt az alapvető jogok biztosa „A munka méltósága” projekt keretében megállapította – „... *nem csak a gazdálkodás újraéledéséhez, hanem a helyi társadalmak és az egyén önértékelésének erősödéséhez is vezethet. A helyi társadalmak erősödése pedig elősegítheti a települések függetlenségét, és az önellátás elérésének irányába hathat.*”

Dr. Hoffmann Imre
helyettes államtitkár

A KÖZFoglalkoztatás JOGSZABÁLYI HÁTTERE

A közfoglalkoztatás a jelenlegi piaci és gazdasági környezetben számottevő lehetőséget jelent a halmozottan hátrányban lévő, foglalkoztatást helyettesítő támogatásban (a továbbiakban: FHT) részesülő, illetve álláskeresői vagy szociális ellátásra nem jogosult álláskeresői (kiemelten a megváltozott munkaképességűek, a hajléktalanok, menekültek, roma nemzetiségű álláskeresői) átmeneti jellegű, határozott időtartamú foglalkoztatására.

Azt, hogy kik lehetnek közfoglalkoztatók, a *közfoglalkoztatásról és a közfoglalkoztatáshoz kapcsolódó, valamint egyéb törvények módosításáról szóló 2011. évi CVI. törvény* határozza meg.

Közfoglalkoztató lehet:

- helyi és nemzetiségi önkormányzat, valamint ezek jogi személyiséggel rendelkező társulása,
- költségvetési szerv (például: vízügyi igazgatóságok, erdőgazdaságok, nemzeti parkok),
- egyház,
- közhasznú jogállású szervezet,
- civil szervezet,
- állami és önkormányzati tulajdon kezelésével és fenntartásával megbízott, vagy erre a célra az állam, önkormányzat által létrehozott gazdálkodó szervezet,
- vízgazdálkodási társulat,
- erdőgazdálkodó (magán erdőgazdálkodó),
- szociális szövetkezet és
- vasúti pályahálózat-működtető szervezet.

A közfoglalkoztatás tevékenységei

A közfoglalkoztatók meghatározott körébe tartozás mellett vizsgálni kell azt is, hogy melyek azok a tevékenységek, amelyek közfoglalkoztatás keretében végezhetők.

Ezek a tevékenységek a 2011. évi CVI. törvény szerint a következők:

- a 2011. évi CVI. törvényben meghatározott feladat, továbbá törvény által előírt állami feladat, vagy
- a helyi önkormányzatokról szóló törvényben előírt kötelező vagy önként vállalt feladat, vagy
- a nemzetiségek jogairól szóló törvényben előírt kötelező vagy önként vállalt feladat, vagy
- a helyi vagy azon túlmutató közösségi – így különösen –
  - egészség-megőrzési,
  - szociális,
  - nevelési, oktatási,
  - kulturális, kulturális örökség megóvása, műemlékvédelmi,
  - természet-, környezet- és állatvédelmi,
  - gyermek- és ifjúságvédelmi, sport,
  - közrend és közlekedésbiztonsági,
  - ár- és belvízvédelmi célú,
  - közforgalom számára megnyitott út, híd, alagút fejlesztéséhez, fenntartásához és üzemeltetéséhez kapcsolódó szükségletek kielégítését szolgáló feladat, vagy
- a Kormány által meghatározott közösségi célok megvalósítását elősegítő feladat.

További feltétel, hogy a felsorolt feladatok kizárólag akkor láthatók el közfoglalkoztatás keretében, ha a feladat ellátására törvény nem ír elő közalkalmazotti, közszolgálati vagy kormányzati szolgálati jogviszonyt.

A közfoglalkoztatásban végzett tevékenység nem lehet nyereségérdekelt, piac- és profitorientált.

A közfoglalkoztatás támogatási formái

A közfoglalkoztatási támogatások típusait és a támogatások igénybevételére vonatkozó szabályokat a *közfoglalkoztatásokhoz nyújtható támogatásokról szóló 375/2010. (XII. 31.) Korm. rendelet* tartalmazza.

Munkaerő-piaci célcsoport:

- munkaügyi kirendeltségen regisztrált álláskereső – foglalkoztatást helyettesítő támogatásban részesülő, illetve álláskeresői vagy szociális ellátásra nem jogosult álláskereső –, valamint
- a megváltozott munkaképességű személyek ellátásairól szóló törvény szerinti rehabilitációs ellátásban részesülő személyek.

A munkaerő-piaci célcsoport foglalkoztatásához a következő formákban nyújtható támogatás:

- rövid időtartamú foglalkoztatás támogatása (legfeljebb 4 hónap időtartam, napi 4 órás munkaidő),
- hosszabb időtartamú közfoglalkoztatás támogatása (legfeljebb 12 hónap időtartam, napi 6-8 órás munkaidő),
- országos közfoglalkoztatási program támogatása (legfeljebb 12 hónap időtartam, napi 8 órás munkaidő),
- mintaprogram támogatása (legfeljebb 12 hónap időtartam, napi 8 órás munkaidő),
- közfoglalkoztatás mobilitását szolgáló támogatás.

(A kormányrendelet hatálya alá tartozik a vállalkozás részére foglalkoztatást helyettesítő támogatásban vagy rehabilitációs ellátásban részesülő személy teljes munkaidőben, munkaviszony keretében történő foglalkoztatásához nyújtható támogatás is, amely nem közfoglalkoztatás.)

Támogatás

- a bérköltséghez (közfoglalkoztatási bér, közfoglalkoztatási garantált bér, teljesítménybér, munkavezetői bér, illetve vállalkozás esetében munkabér) és az ahhoz kapcsolódó szociális hozzájárulási adóhoz, valamint
- a közvetlen költségekhez, illetve speciális esetekben a szervezési költséghez a jogszabály által meghatározott mértékben nyújtható.

A KÖZFOGLALKOZTATÁS RENDSZERE, FŐBB TERÜLETEI

A közfoglalkoztatás rendszere 2011. január 1-jétől megváltozott. Megszűnt a közhasznú munkavégzés, a közcélú munka, valamint a közmunka programok. Helyükbe a közfoglalkoztatás egységes rendszere lépett, mely a Nemzetgazdasági Minisztérium irányítása alatt kezdte meg „pályafutását”, s végül 2011 júliusától a Belügyminisztérium felügyelete alatt bontakozott ki a mai napon látható szerteágazó, összetett rendszerré.

A közfoglalkoztatási programok igen széles spektrumban kínálnak lehetőséget a törvény adta lehetőséggel élni kívánó közfoglalkoztatók előtt. A közfoglalkoztatás rendszere napjainkig egy igen széles körben megvalósuló átmeneti foglalkoztatási lehetőséget nyújt az álláskereső tömegei számára.

Az állam munkalehetőséget biztosít azok számára, akik a munkaerőpiacon egészségi állapotuk, képzetlenségük, életkoruk, vagy bármely más okból hátrányban vannak, és ezért az önálló álláskereső eredménytelen.

A közfoglalkoztatás több célcsoport számára, az ország minden területén, a szezonalitást is figyelembe véve teszi lehetővé a munkavégzést. A közfoglalkoztatással megvalósuló tevékenység értéket teremt, hasznos mind az egyén, mind a társadalom számára.

A közfoglalkoztatási jogviszony egy új, speciális jogviszony, munkaviszony. Alapvetően a Munka Törvénykönyve rendelkezései vonatkoznak a közfoglalkoztatottakra is, bizonyos eltérésekkel. Közfoglalkoztatott lehet, aki a Munka Törvénykönyve rendelkezései alapján munkaviszonyt létesíthet és a munkaügyi kirendeltségen regisztrált álláskereső, vagy rehabilitációs ellátásban részesül.

A közfoglalkoztatási jogviszony csak határozott időre létesíthető, a határozott idő nem lehet hosszabb, mint a közfoglalkoztatáshoz nyújtott támogatás időtartama és nem hosszabbítható. Próbaidő nem köthető ki, illetve fizetés nélküli szabadság jár a közfoglalkoztatottnak, amennyiben 90 napnál nem hosszabb határozott időtartamú munkaviszonyt létesít más piaci munkahelyen.

A közfoglalkoztatási támogatások a hosszabb időtartamú közfoglalkoztatás önkormányzati kereteiből kiindulva, az országos szintű programokon keresztül, a speciális, értékteremtő, hosszú távú eredménnyel kecsegtető mintaprogramokig terjednek. A programok minél magasabb szintű értéket teremtenek, minél hasznosabb, a köz javára minél inkább kamatoztatható célokat valósítanak meg, annál magasabb költségvonzattal rendelkeznek. Ezeket a nagy költségigényű, sok esetben beruházásokkal összefüggő programokat mintaprogramként, vagyis 100%-os támogatás mellett indítjuk.

A támogatások mellett kiemelt figyelmet fordítunk a bevont álláskeresők képzésbe vonására, ezáltal munkaerő-piaci helyzetük javítására, valamint a nyílt munkaerőpiacon történő elhelyezkedési esélyeik növelésére.

A közfoglalkoztatás rendszerének alapvető támogatási típusai a következők:

Hagyományos önkormányzati közfoglalkoztatás

A közfoglalkoztatási támogatások egyik legjellemzőbb típusa a döntően önkormányzati közfoglalkoztatásban megvalósuló programok. A közfoglalkoztatás e típusában a hangsúly a hosszabb időtartamú, 6 órás közfoglalkoztatásra helyeződik, rövid időtartamú, 4 órás közfoglalkoztatást a 2012. és 2013. évben nem támogattunk.

A hosszabb időtartamú közfoglalkoztatási támogatásból finanszírozhatóak az alábbi értékteremtő tevékenységek:

- növényi alapanyagok feldolgozása, hasznosítása;
- intézményi karbantartási feladatok (amennyiben e tevékenységek az önkormányzat vagy intézményeihez közvetlenül kapcsolódnak);
- természeti és lakókörnyezet védelme, tisztán tartása, turisztikai látványosságok felújítása, karbantartása;

Ezen felül megvalósíthatóak a támogatás keretén belül a közfoglalkoztatáshoz kapcsolódó adminisztratív feladatok, továbbá az intézmények közötti iratanyagok kézbesítésére, vis major helyzetek kezelésére, belvíz-védekezési, hó eltakarítási, valamint síkosság-mentesítési munkálatokra tervezett közfoglalkoztatás is.

Országos közfoglalkoztatási programok

Országos hatáskörű szervek, több megyét érintő ún. országos közfoglalkoztatási programokat indíthatnak. A programokban nagy létszámú munkaerő alkalmazása történik, melynek során kiemelt területeken valósulnak meg többek között olyan, a köz érdekeit szolgáló projektek, melyek javítják az ország környezeti értékeit, infrastrukturális hálózatát, segítenek a belvíz és árvíz elleni védekezésben.

A belvízvédekezés keretében a csatornatisztítási munkálatokban a 2012. évben átlagban 5877 fő vett részt. A belvízmentesítésben és vízpótlásban, mezőgazdasági vízszolgáltatásban is érintett 230 db 3 159 km hosszú kettősműködésű csatornahálózathoz 118 db csatornán végeztek közfoglalkoztatás keretében fenntartási munkát. 1578 km hosszban 870 hektáron történt cserje és növényzetirtás, 3 154 hektáron kaszálás. Összesen 933 db műtárgy karbantartását végezték el, 18167 m³ iszapot kézi munkával emeltek ki.

A közfoglalkoztatottak munkája lehetővé teszi, hogy 2012 csapadékhiányos időszakában mindenképp eljuttassák az öntözővizet, ahol sem kellett vízkorlátozást elrendelni.

Az 5492 km hosszú belvízcsatorna hálózat 2318 km-én történt cserje és növényzetirtás, valamint a kisebb szelvényű csatornáknál kézi iszapoltás. A munkák során 2459 hektáron végeztek cserje és növényzetirtást, 6282 hektáron kaszálást, 2256 műtárgyat iszaptalanítottak és 42 663 m³ iszapot távolítottak el a csatornákból. Az elvégzett munkáknak köszönhetően sokkal kedvezőbb feltételekkel lehetett a rendkívül csapadékos 2013. év belvízvédekezését indítani.

Magyarország jelenleg Európa parlagnál leginkább fertőzött országa, és a becslések szerint hazánkban már minden ötödik ember parlagnál összefüggésbe hozott allergiás, illetve asztmás megbetegedésben szenved. A Vidékfejlesztési Minisztérium által becsült adatok alapján az állami és önkormányzati tulajdonú parlagnál-fertőzött terület aránya 8%, a magántulajdonban levő területek aránya 92%. A parlagnál-fertőzött területek jelentős része magántulajdonban van, a közfoglalkoztatás ezeket a területeket nem érinti.

A parlagnál térhódításával, illetve az egyre növekvő légtéri pollenkoncentrációs értékekkel párhuzamosan a betegszám is évről-évre növekszik. A pollenallergiások és asztmával küszködők számának évről-évre történő növekedésével a parlagnál-allergia néhány évtized alatt hazánk népbetegségévé vált.

A helyzet tartós megoldása érdekében a Kormány hosszú távú célként a parlagnál drasztikus visszaszorítását tűzte ki céljául. A 2012. évben a parlagnál elleni védekezés országos közfoglalkoztatási programja – a 2011. évi parlagnál-veszélyeztetettségi térkép adatait alapul véve – 66 parlagnál közepesen, illetve erősen szennyezett kistérségben indult. A program keretében 1 289 fő közfoglalkoztatása valósult meg, akik a többcélú kistérségű társulásoknál napi 8 órás munkaidőben végezték a parlagnál-mentesítési feladatokat.

Országos közfoglalkoztatási programok támogatása esetében a közfoglalkoztatás legfeljebb 12 hónap időtartamra a bérköltségek 100%-ában támogatható, valamint a bérköltség támogatás 20%-a erejéig támogathatók a foglalkoztatáshoz kapcsolódó közvetlen költségek, illetve legalább 100 fő foglalkoztatása esetén a bérköltség támogatás 3%-a erejéig a szervezési költségek.

Országos közfoglalkoztatási programok megvalósítói:

- költségvetési szervek,
- az állami tulajdon kezelésével és fenntartásával megbízott, vagy erre a célra az állam által létrehozott gazdálkodó szervezetek (pl.: Állami Autópálya Kezelő Zrt., Magyar Közút Nonprofit Zrt., nemzeti parkok, stb.),
- vízügyi igazgatóságok,
- vízgazdálkodási társulatok,
- erdőgazdálkodók, ideértve a magán-erdőgazdálkodókat,
- a vasúti pályahálózat-működtető szervezet a vasúti pálya és környezete tisztántartásával, a kapcsolódó területek növényzetének karbantartásával, továbbá a vasúti üzemi létesítmények fenntartója az üzemi létesítmény állagmegóvásával kapcsolatos feladatai ellátásában.

Az országos közfoglalkoztatási programban résztvevők képzési költségét a TÁMOP 2.1.6 „Újra tanulok” program forrásából finanszírozzuk.

Kistérségi közfoglalkoztatási mintaprogramok támogatása

A közfoglalkoztatási programok, illetve a közfoglalkoztatási támogatások egyik „zászlóshajója” a hátrányos helyzetű kistérségek, valamint a hátrányos helyzetű települések mintaprogramja. A kistérségi mintaprogramok projektjei nyújtják a legjobb példát az önellátó, önfenntartó települések működésére. A mintaprogramokon belül kiemelkedőek a mezőgazdasági projektek, melyek sikeres megvalósítását érzékeltetik azok a visszajelzések, amelyek szerint szociális boltokat hoztak létre, vagy ilyen intézmény létrehozását tervezi több települési önkormányzat.

A programok során a rendszeres munkavégzés, a biztos jövedelem, jó irányban változtatta meg az emberek, családok mindennapjait. Olyan nagyfokú, a közösség életét pozitív módon befolyásoló programok valósulhattak meg, amelyek alapvetően járulhatnak hozzá közép- és hosszútávon az elmaradottabb térségek gazdasági fellendüléséhez, a hátrányos helyzetű települések felzárkóztatásához.

A kistérségi startmunka mintaprogramok szervezésénél a Belügyminisztérium szorgalmazza a helyi önkormányzatok közötti együttműködést a hatékony eszközhasználat megvalósítása érdekében (pl. a bio- és megújuló energiafelhasználási programok esetében egy település gesztorságával több település közösen használ egy faapríték készítő gépet).

Kiemelten támogatott, hogy a települési önkormányzat közfoglalkoztatási programjának előkészítése, illetőleg megvalósítása során együttműködjön a kisebbségi önkormányzattal, a területén működő civil szervezetekkel, valamint az illetékes munkaügyi kirendeltséggel.

Az együttműködés elősegítheti a program célzott, hatékony megvalósítását, „jó gyakorlatok” születését és elterjedését, illetőleg hozzájárulhat ahhoz, hogy a roma lakosság megfelelő arányban váljon résztvevőjévé a közfoglalkoztatási programoknak.

A 2012. évben kedvezményezett térségek besorolásáról szóló 311/2007. (XI. 17.) Korm. rendelet 2. sz. mellékletében felsorolt 94 hátrányos helyzetű kistérségben, a Gyöngyösi kistérség 5 kiemelt településén, valamint 3 (Devecseri, Téli, Pécsi) egyedi döntés alapján kiválasztott hátrányos helyzetű kistérségben indult el közfoglalkoztatási mintaprogram.

A mintaprogramokban tervezett tevékenységek az alábbi hét pillér mentén történnek:

- mezőgazdasági projekt,
- belvízelvezetés,
- mezőgazdasági utak rendbetétele,
- bio- és megújuló energiafelhasználás,
- közúthálózat javítása a települések belterületén,
- illegális hulladéklerakó helyek felszámolása, valamint
- téli és egyéb értékteremtő közfoglalkoztatás.

A kistérségi mintaprogramokban résztvevők körében kiemelten kezelendő a mezőgazdasági projektben résztvevő közfoglalkoztatottak képzése, amelyeknek forrását a Társadalmi Megújulás Operatív Program (TÁMOP) 2.1.6. „Újra tanulok” program biztosítja.

A képzést a Türr István Képző és Kutató Intézet valósítja meg.

Egyéb startmunka mintaprogramok

Az egyéb startmunka mintaprogramok sajátossága, hogy a felmerülő bér- és közvetlen költségek 100%-án felül a beruházási költségek támogatása is szükséges a projektek megvalósítása érdekében. Jellemzően magas költségvonzattal járó programok ezek, melyek kizárólag értékteremtő tevékenységeket valósítanak meg.

A Belügyminisztérium a 2012. évben is igen széles körben, többféle tevékenység megvalósítása mentén támogatta az új értéket létrehozó startmunka mintaprogramokat.

Ebben a formában valósult meg a bajba jutott devizahiteles családok segítésére kiemelt kormányzati beruházás keretében megépített ócsai szociális lakóház-építési program, a „Fűtött utca” program keretében nappali melegedőként is funkcionáló, már nem működő kórház épületének átalakítása és hajléktalan szállóvá alakítása.

Az Ős-Dráva Program keretében az Ormánság fejlesztésére irányuló komplex térségfejlesztési stratégia megvalósítását segítette elő a kapcsolódó startmunka mintaprogram.

A program célja a táj eredeti, megfelelő állapotának helyreállítása, amely egy megújult és vízviszatarító vízkormányzás eredményeként a természetvédelmi szempontból fontos holtágak vízellátását, a vizes élőhelyek rehabilitációját is eredményezi.

A közfoglalkoztatási program keretében a közfoglalkoztatottak a Dráva árterületén területtisztítási, területrendezési előkészítő munkát végeztek.

A Közép-dunántúli Vízügyi Igazgatóság közreműködésével közfoglalkoztatás keretében történt meg a pápai Tapolca-patak revitalizációjának elvégzéséhez szükséges előkészítő munkák elvégzése. A program során a foglalkoztatottak a nyiladékok vágását, a cserjeirtást, a leirtott anyag összegyűjtését, darálását, vagy égetését végezték el.

Feltárták a nyomvonalon található régi műtárgyakat, elvégezték tisztításukat, terepet biztosítottak a tervezési munkához szükséges geodéziai felmérésének előkészítésének.

A Kiskunsági Nemzeti Parkban 2012 áprilisában lobbant fel az a tűz, amely az Európában egyik legismertebb magyar pusztán, Bugacon pusztított. A Kiskunsági Nemzeti Park területén közel 1100 hektáron pusztítottak a lángok, az itt található ősbörökásnak kilencven százaléka is megsemmisült.

A közfoglalkoztatási program keretében a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság Bócsa – Bugac nemzeti parki törzsterület bugaci részén 900 hektár erdőterület tűz okozta kártételének helyreállítása történt meg terület későbbi regenerációja érdekében.

E tevékenység elsődleges célja a területen található inváziós növényfajok, különös tekintettel a selyemkóró, akác és a bálványfa térhódításának megakadályozása, az idegenhonos állományok méretének felszámolása, illetve a jelentős kézi munkaerőt igénylő borókamag gyűjtése.

A műemlékek gondozását célzó programok kulturális örökségünk építészeti részleteinek állagvédelmét, állapotfenntartását, karbantartását, későbbiekben megvalósuló rekonstrukcióját segítik elő. A közfoglalkoztatottak végezték el a területek és környezet megtisztítását, a túlbujánzó és a műemléket veszélyeztető növényzet rendszeres gyérítését, a további fejlesztéshez szükséges tereprendezést. Régész szakemberek vezetésével részt vettek a régészeti kutatások során eddig meg nem talált leletanyagok utólagos felderítésében, átvizsgálásában, válogatásában.

A munkavállalók a program keretén belül megismerhették közelebbi vagy távolabbi környezetük értékeit, kulturális örökségét, valamint ezek fejlesztésére irányuló távlati terveket is.

A Médiaszolgáltatás- Támogató és Vagyonkezelő Alap által megvalósított „Digitalizációs Program a Fenntartható Audiovizuális Örökségért” elnevezésű program közszolgálati digitális archívum létrehozását tűzte ki céljául. A programban mozgóképi anyagokat tárolása és kezelése, a magyar rádiózáshoz kapcsolódó hanganyagok és dokumentumok feldolgozása, továbbá egyéb a Magyar Távirati Iroda fotóinak és a papír alapú információhordozóinak digitalizációja zajlott.

Jól látható, hogy a programok olyan területeket próbálnak megcélozni, amelyek értéket teremtenek, hosszú távú hozadékuk van és a közösség egészére nézve rendelkeznek jótékony hatással.

VÁLLALKOZÁS RÉSZÉRE FOGLALKOZTATÁST HELYETTESÍTŐ TÁMOGATÁSBAN VAGY REHABILITÁCIÓS ELLÁTÁSBAN RÉSZESÜLŐ SZEMÉLY FOGLALKOZTATÁSÁHOZ NYÚJTHATÓ TÁMOGATÁS

A gazdasági társaságokról szóló törvény, valamint az egyéni vállalkozóról és az egyéni cégről szóló törvény hatálya alá tartozó munkaadó részére nyújtható támogatás, ha a kirendeltség által kiközvetített foglalkoztatást helyettesítő támogatásra jogosult, vagy a megváltozott munkaképességű személyek ellátásairól szóló törvény szerinti rehabilitációs ellátásban részesülő személy teljes munkaidőben, munkaviszony keretében történő foglalkoztatását vállalja.

A támogatás mértéke legfeljebb 8 hónapra, a kötelező legkisebb munkabér, illetve garantált bérminimum és az ahhoz kapcsolódó szociális hozzájárulási adó munkáltató által megfizetett összegének 70%-áig terjedhet.

A munkaadónak vállalnia kell a munkavállaló teljes munkaidőben történő foglalkoztatását a támogatás folyósításának, továbbá a támogatás folyósítási időtartama 50 százalékanak megfelelő időtartamban (foglalkoztatási kötelezettség).

A MINTAPROGRAMOKBAN MEGVALÓSÍTOTT TEVÉKENYSÉGEK

Mezőgazdasági projektek

A magyar vidéki lakosság jelentős része a rendszerváltást követően munkahelyének végleges elvesztését élte meg a termelészövetkezetek felbomlásával.

A korábban jelentős létszámot foglalkoztató mezőgazdasági termelési és az erre épülő feldolgozóipari ágazatok radikális leépülése jelentős változásokat hozott a vidék társadalmi, szociális és foglalkoztatási helyzetében is.

A Központi Statisztikai Hivatal adatai 1990-ben a mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat ágazatban 693 ezer fő dolgozott, addig 2011-ben 185 ezer.

A mezőgazdaságnak az élelmiszertermelésen kívül jelentős szerepe van a vidék foglalkoztatási szintjének növelésében is, nem véletlen tehát, hogy a mezőgazdasági projektek kiemelt szerepet kapnak a közfoglalkoztatásban is.

A munkavállalás szempontjából hátrányos és leghátrányosabb helyzetű, általában alacsony iskolai végzettségű emberek számára olyan megoldást kell kínálni, amely hosszú távon biztosítja megélhetésüket, és segíti visszalépésüket az elsődleges munkaerőpiacra. Ennek megvalósítását célozza a képzéssel egybekötött mezőgazdasági program.

Az önkormányzatok a programot saját tulajdonú, illetve a Nemzeti Földalapkezelő Szervezet által használatba adott területeken folytatják. A földterületek művelése nem csupán mezőgazdasági termékek előállítását eredményezi, hanem csökkenti a parlagfűvel veszélyeztetett területek nagyságát, hozzájárul a rendezett településkép kialakulásához és segíti a külterületek megközelíthetőségét is.

A mezőgazdasági programok esetében fontos cél, hogy a teljes termelés egy körfolyamatba rendezhető legyen, azaz például a helyben megtermelt takarmány szolgálja ki az állatállományt, az állati eredetű termékek feldolgozása a településen, mikrorégióban történjen és a félkész- vagy késztermékeket a helyi közétkeztetésben használják fel.

A közfoglalkoztatásban résztvevők így közvetett módon élvezhetik a helyben megtermelt javak előnyét (pl.: gyermekük helyi, egészséges alapanyagokból készült ételt fogyaszt az óvodai vagy iskolai menzán, étkeztetéséhez nem kell hozzájárulást fizetni).

A megtermelt felesleget, ahol a feltételek adottak, szociális bolthálózat útján értékesítik, így közvetve azok is hozzájuthatnak a termékekhez megfizethető áron, akik az előállításában részt vettek. Vannak olyan települések is, ahol a termékfelesleget nem értékesítik, hanem egyfajta ösztönző céllal, természetbeni, illetve szociális juttatásként szétosztják a közfoglalkoztatottak, rászorulóknak között.

Számos példát hallhatunk arra, hogy a rendszeres munkavégzés, a biztos jövedelem jó irányban változtatta meg az emberek, családok mindennapjait. Több család, aki korábban nem foglalkozott növénytermesztéssel, most elkezdte saját kertje megművelését is, hiszen a közfoglalkoztatásban gyakorlatot, tapasztalatot szerez és láthatja kétkézi munkájának eredményét.

A mezőgazdasági programokhoz kötelező képzés kapcsolódik. A képzés célja, hogy a növénytermesztési, tartósítási és az állattartási ismeretek elsajátításával képessé váljanak önellátás céljából háztáji gazdálkodás folytatására, illetve a későbbiekben mezőgazdasági célú szociális szövetkezetekben dolgozhassanak.

A program keretében az alábbi képzések választhatóak: háztáji állattartás (1 éves képzési idővel), háztáji növénytermesztés és tartósítás (1,5 éves képzési idővel) és háztáji növénytermesztés és állattartás (2 éves képzési idővel).

A Belügyminisztérium a 2012. évtől a közfoglalkoztatás támogatásával a kistérségi mintaprogramokban olyan termelő tevékenységek beindításához teremtette meg az alapokat, amelyek elvezethetnek egy önfenntartó rendszer kialakításához. A tervek szerint a mezőgazdasági mintaprogramokban a saját bevétel növekedése mellett arányosan csökkenő állami támogatásban részesülnek majd a közfoglalkoztatottak.

A beruházási és dologi költségek és kiadások támogatásával az önkormányzatok nagy értékű gépeket, berendezéseket vásárolhattak meg, amelyek a program befejezését követően is a tulajdonukban maradnak. Ez alapul szolgál arra is, hogy szociális szövetkezetté alakulva a közfoglalkoztatás során használt ingó tárgyi eszközöket ingeny használatba vehessék.

A közfoglalkoztatás alapjain szerveződő szociális szövetkezetek kialakítása

Az Európai Unióban a szociális szövetkezetek több évtizedes múltra tekintenek vissza. A tapasztalatok azt bizonyítják, hogy a szövetkezetek – szociális szövetkezetek – a foglalkoztatáspolitikai, a regionális, a vidékfejlesztési, az agrár-, a környezetvédelmi politika keretei között felmerülő problémák megoldásának, illetve a kiegyensúlyozásának egyik eszközét jelenthetik.

Hazánkban – részben az unióhoz való csatlakozás követelményeinek teljesítése, másrészt makrogazdasági kényszerek miatt – egyre nagyobb teret kap a hátrányos helyzetű állampolgárok esélyegyenlőségének, foglalkoztathatóságának és integrációjának kérdése. Jelenleg a közfoglalkoztatás, mint átmeneti foglalkoztatást bővítő munkalehetőség prioritást élvez, ezen belül is az állam az értékteremtő kistérségi startmunka mintaprogramok megvalósítását ösztönzi. A közfoglalkoztatásból kikerülők számára a nyílt munkaerő-piaci elhelyezkedés egyik legfontosabb terepe lehet a szociális szövetkezet.

A szociális szövetkezetek iránti érdeklődés jelentős, ugyanakkor az is látható, hogy a szociális szövetkezet megalapításához és működésének elindításához jelentős szakmai és pénzügyi segítségre van szükség. Ezt a tényt igazolja, hogy az „önszerveződés” valójában állami ösztönzésre indul csak el.

A Kormány a szövetkezeti törvény módosításával párhuzamosan a szociális szövetkezetekkel összefüggésben módosította a közfoglalkoztatási törvényt is, melynek célja, hogy a közfoglalkoztatásból kikerülőket ösztönözze szociális szövetkezetek létrehozására.

Az első új típusú – az önkormányzatok tagságával megalakuló - szociális szövetkezetek várhatóan a közfoglalkoztatási programok alapjain, azok továbbfejlesztése révén jönnek létre.

Hazánkban szociális szövetkezet legalább hét alapító tag részjegy jegyzésének kötelezettségével hozható létre, a természetes személy tagjain kívül, helyi vagy nemzetiségi önkormányzat, illetve ezek jogi személyiségű társulása is lehet alapító tagja. Ez a törvényi szabályozás lehetőséget biztosít a települési önkormányzatoknak a szociális szövetkezetben történő aktív szerepvállalásra, amely további, helyi gazdaságfejlesztési folyamatokat generálhat.

Cél, hogy ezek a szövetkezetek a helyi adottságokra, erőforrásaikra és az önszerveződés erejére építve hosszú távon működőképesek legyenek, így biztosítva a továbblépést – az elsődleges munkaerőpiacon történő elhelyezkedést – elsősorban a közfoglalkoztatási programokban foglalkoztatottak számára.

A szociális szövetkezetek alapítása jellemzően az értékteremtő kistérségi startmunka mintaprogramok programelemei esetében tervezhető, mivel a közfoglalkoztatás alapjain szerveződő szociális szövetkezet alapítása kizárólag a termelő jellegű tevékenységet folytató programelemekből (jellemzően mezőgazdaság, iparcikk-termelő, savanyító, feldolgozó, brikettáló üzem stb.) hozható létre.

A szociális szövetkezetek kezdeti működését megalapozza a közfoglalkoztatás keretében beszerzett eszközök, földterület, állatállomány és a képzéssel megszerzett elméleti és gyakorlati tudás.

A szociális szövetkezetekben rejlő potenciál kihasználása érdekében megalakult a Belügyminisztérium Közfoglalkoztatási Helyettes Államtitkárságon a Szociális Szövetkezetek Programkoordinációs Iroda. Az Iroda feladata többek között a szociális szövetkezetek működési és jogi támogatási feltételeinek javításához szükséges minisztériumok közötti koordinációs, valamint egyéb irányító, szervező és kidolgozó tevékenység, továbbá a települési önkormányzatok felkészítése a szociális szövetkezetté történő továbblépésre.

Tekintettel arra, hogy a szociális szövetkezet sikere nem mérhető kizárólag a gazdasági teljesítmény alapján, mivel ezek – a gazdasági produktum mellett – nagyon jelentős társadalmi integrációs, illetve értékteremtő, értékközvetítő és értékmegőrző funkciót is betöltenek, ezért az önkormányzati vezetők részéről szemléletbeli váltásra is szükség van.

Első körben megtörtént a szociális szövetkezetté alakítható startmunka mintaprogramok gazdasági szempontból való átvizsgálása, majd kiválasztásra kerültek azok az önkormányzatok, melyek programjai a legnagyobb valószínűséggel hordozzák a szociális szövetkezetté történő sikeres átalakulás lehetőségét.

Az előzetes elemzéseket követően több települési önkormányzat felel meg azoknak a feltételeknek, amelyek alapján vélelmezhető, hogy a közfoglalkoztatási programok értékteremtő tevékenységét szociális szövetkezeti formában kívánja folytatni.

A Kormány a szociális szövetkezetek működéséhez szükséges támogatási és jogi környezet megteremtésével biztosítja, hogy a közfoglalkoztatás alapjain szerveződő szociális szövetkezetek aktív részesei lehessenek a gazdaság fejlesztésének.

Belvív-elvezetési programok

A vizek kártételei elleni harc egyidős szinte az emberiséggel. Már a kezdeti, ókori civilizációknál is megtaláljuk a vízszabályozásra – a keletkező és meglévő vizek kormányzására és visszatartására, a földművelés és állattenyésztés, vagyis az élet alapvető feltételeinek biztosítására – utaló nyomait.

Ezen veszélyek alapvetően két módon jelennek meg. Ezek a belvív, amely esővízből és hóléból, a felszínre emelkedő talajvízből és az árvízvédelmi töltések alatt átszivárgó vízből származó felszíni víz, valamint az árvíz, amely a folyó vízmennyiségének olyan mértékű felszaporodása, hogy az a rendes mederből kilép.¹

Az egyre szélsőségesebb és kiszámíthatatlan időjárás következtében hirtelen vagy tartós esőzések miatt egyre fokozódik a bel- és árvízveszély. A települések főgyűjtő csapadékvíz-elvezető csatorna hálózatát évente takarítják, az árokfelületek fűnyírása is megvalósul ugyan, de a rendszer szakszerű és teljes rendbetétele, az átereszek, gyűjtőpontok szükség szerinti javítása elengedhetetlen.

A belvív-elvezetési programok célja a településeket és a mezőgazdasági területeket fenyegető belvizek kialakulásának megelőzése, a belvív elvezető árkok rendszeres karbantartása, kialakítása.

A program megvalósításával növekszik a települések környezetbiztonsága, javul a környezet állapota, csökken az ár- belvív- és helyi vízkár veszélyeztetettsége, biztosítottá válik a felszíni vizeink minőségének megőrzése, a további környezeti káresemények megelőzése.

Megoldást jelenthet a belterületet védő övások-rendszer, a csapadékvíz-elvezető hálózat, belterületet veszélyeztető vízfolyások és belvívcsatornák, árvízcsúcs csökkentő- és záportározók, valamint síkvidéki belvív tározók kiépítése, felújítása, fejlesztése.

Fontos, hogy a települések úgy tervezzék a munkálatokat, hogy a vízgazdálkodási társulatokkal együttműködve valósítsák meg azt.

---

¹ Nagy Sándor: Gondolatok egy kistérség vízkárelhárításához

Mezőgazdasági utak rendbetétele

Magyarországon országos közúthálózat fenntartását a magyar állam végzi. Ehhez kapcsolódnak még a helyi közutak is, amelyek fenntartásáról az önkormányzatoknak gondoskodniuk kell.

Az önkormányzatok a rendszerváltozást követően megörökölték a korábban jellemzően a termelő szövetkezetek tulajdonában álló külterületi utakat is. Ezzel együtt a szűkösebb anyagi források mellett egy igen kiterjedt úthálózatról kell gondoskodniuk.

Az utak jelentős része korábban és most is a mezőgazdasági termelést szolgálta, de a szomszédos településeket összekötő földutakat a lakosság is gyakran használja. A megfelelő fenntartás hiánya következtében a mezőgazdasági utak állaga jelentősen leromlott.

A mezőgazdasági utak rendbetételét célzó közfoglalkoztatási programok segítséget nyújthatnak abban, hogy ezek az utak betölthessék korábbi rendeltetésüket: elősegítsék a mezőgazdasági telepek, majorok közötti hálózatba történő bekötését, olcsóbbá, gazdaságosabbá tegyék az agrártermelők szállítási feladatait, javítsák a szállított termények minőségét és nem utolsósorban lakossági közlekedést is.

A program a természetbe illő, környezetbarát, helyi alapanyagok felhasználásával külterületi mezőgazdasági utak felújítását, szélesítését, valamint egyes kapcsolódó csapadékvíz elvezető árkok, áttereszek, a padkák, rézsűk, felújítását célozza.

Bio- és megújuló energiafelhasználás

Az éghajlatváltozás és levegőszennyezés problémájának kezelése, a fenntartható fejlődés alapjainak megteremtése érdekében az Európai Unió célul tűzte ki, hogy 2020-ra energiaszükségletének 20%-át megújuló forrásokból fedezze és az üvegházhatást okozó gázok kibocsátását legalább 20%-kal csökkentse. A szél-, a nap-, a víz-, a geotermikus- és a biomassza energia nagyobb arányú felhasználása csökkenti az energiainport függőséget és ösztönzőleg hathat az innovációra és a foglalkoztatásra.

Az uniós célok eléréséhez a tagállamoknak nemzeti cselekvési terveket kellett kidolgozniuk. Magyarország a 2010. év decemberében benyújtott Megújuló Energiahasznosítási Cselekvési Terv alapján a megújuló energiaforrásból előállított energia részarányát 2020-ra 14,65%-ra kívánja növelni.

Hazánk adottságai kiváló lehetőséget nyújtanak az energetikai célú biomassza termeléséhez, valamint a mező- és erdőgazdasági melléktermékek és egyéb szilárd hulladékok – szántóföldi melléktermékek, gyümölcsösökben és szőlőkben képződő nyeselek – is nagy mennyiségben állnak rendelkezésre.

A kistérségi startmunka mintaprogramok különböző programelemeiben – mezőgazdasági, belvív-elvezetési, mezőgazdasági földút-karbantartási – végzett munkák során pontosan ezek a „tüzelőanyagok” jelentkeznek melléktermékként.

Ez szolgált a bio- és megújuló energiafelhasználási program ötletének alapjául.

A közfoglalkoztatók a program keretében energianövényeket telepítettek, közösségi létesítmények, például hivatali épületek, iskolák és óvodák gázüzemű fűtési rendszerét alakították át biomassza tüzelésű kazánok segítségével.

A programnak nagy lendületet adott, amikor a Belügyminisztérium 2011 novemberében mintaprogram keretében külön támogatást nyújtott önkormányzati tulajdonú intézmények fűtési rendszerének korszerűsítésére, és ennek keretében biomassza kazánok beszerzésére.

A „kazánprogram” eredményeként 13 megye 80 településén 116 kazánt és 26 aprítógépet helyeztek üzembe, továbbá 82 tüzelőanyag tárolására alkalmas helyiséget alakítottak ki. A beruházás 434,1

millió Ft-ból, 100%-os állami támogatással valósult meg és 388 fő részére biztosított közfoglalkoztatás keretében munkát.

A program iránt már 2011-ben nagy érdeklődés mutatkozott, a kedvezményezett önkormányzatok visszajelzése szerint ugyanis a környezettudatos fűtési technológiára való áttérés jótékony hatást gyakorol a települések gazdálkodására. A Belügyminisztérium mindezt figyelembe véve 2012-ben ismét a program meghirdetése mellett döntött.

A 2012. évi kazánprogramhoz már 750 település csatlakozott. A támogatás fedezte a biomassza üzemelésű kazán üzembe helyezésének költségét, ami tartalmazta a szükséges tervek, hatósági engedélyek elkészítésének díját, a legfeljebb 100 kW teljesítményű kazán, a faapríték előállításához szükséges aprító gép beszerzését, a fűtőanyag tárolásához megfelelő tároló hely kialakítását, valamint a programhoz kapcsolódó közfoglalkoztatás költségét is.

A települési önkormányzatok közötti együttműködés ösztönzése, az eszközök megfelelő kihasználtsága érdekében a tüzelőanyag aprításához szükséges gépeket 3-4 településnek közösen kell használnia. A program 1019 kazán megvásárlására adott lehetőséget és 1373 közfoglalkoztatott számára biztosított egy éves időtartamú munkát.

A bio- és megújuló energiafelhasználási, illetve kazánprogram eredményessége és társadalmi hasznossága több szempontból is kiemelkedő.

A program nagymértékű megtakarítást eredményez az érintett önkormányzatok költségvetésében, munkalehetőséget biztosít, a megújuló energiaforrás-felhasználás és a széndioxid kibocsátás csökkentése révén hozzájárul a környezeti fenntarthatóság megvalósulásához. A program a települések lakosai előtt az energiatudatos működés kézzelfogható példájaként jelenik meg.

A biomassza tüzelés elterjedése emellett ösztönzőjévé válhat a hazai kazángyártásnak.

Belterületi közúthálózat javítása

Az ország útállománya közutakra és magánutakra oszlik. A közutak állami tulajdonú országos közutak és önkormányzati tulajdonú helyi közutak.

A Magyar Közút adatai alapján a magyarországi belterületi mellékutak hossza meghaladja az 53 000 kilométert, a kerékpárutak hossza közel 2 200 kilométert, a gyalogutak és járdák pedig több, mint 50 000 kilométert tesznek ki.

A Magyarország helyi önkormányzatairól szóló jogszabály a településüzemeltetési feladatok között meghatározza egyebek mellett a helyi közutak és tartozékainak kialakítását és fenntartását.

A közúthálózat javításához kapcsolódó projekt célja az önkormányzati kezelésű úthálózat karbantartása, javítása, környezetének rendbetétele, ezáltal a baleseti veszélyek csökkentése, valamint kerékpárutak építése, amely hasznos a település számára, értéket teremt, valamint igazodik a helyi közlekedési igényekhez is.

A program során az önkormányzatok elvégezték a tulajdonukban lévő belterületi utak aszfaltozását, kátyúzását, ezzel együtt a közutak padkáinak megerősítésére is sor került. Ezáltal az érintett útszakaszokon történő közlekedés biztonságosabbá vált és javult annak minősége is.

Több településen járdaépítésre is sor került a programban, amelynek célja a már meglévő járdák karbantartása, javítása, valamint kerékpáros közlekedésre is alkalmasak új járdák létesítése. A munkálatok elvégzése régi vágya volt a települések lakóinak, mert az elmúlt évek alatt több idős embert ért például baleset a rossz állapotú járdák miatt.

Az illegális hulladéklerakó-helyek felszámolása

Magyarországon sokunk találkozhatott már akár közvetlen környezetében is illegálisan lerakott kommunális, építési, sőt rosszabb esetben ipari hulladékkal.

Hazánkban mintegy 100 millió tonna szilárd hulladék képződik évente, a hulladékszállítás és megsemmisítés díjának emelkedése miatt az illegális hulladéklerakás problémája jelentős mértéket öltött

Bár az illegálisan lerakott szemét mennyiségét nehéz megbecsülni, tennivaló azonban bőven akad e téren.

Egyes becslések 15 ezer tonnára becsülik az illegálisan lerakott hulladékot Magyarországon, míg mások szerint legalább hatvanezer köbméternyi szemét hever az útszéleken, az erdei, a mezőgazdasági utak mentén szórványosan, vagy egyes helyeken koncentráltan kialakult illegális hulladéklerakó helyeken.

Az illegálisan lerakott hulladék szennyezi a vízforrásokat, a talajt, a levegőt, így a lakosságot széles körben érinti, károsító hatását a lerakóhelyek felszámolása nélkül hosszú időn át kifejtheti.

Az egyes hulladékok veszélyes alkotórészei beépülhetnek az állati és növényi szervezetekbe és a táplálékláncon keresztül az emberi szervezetet is károsíthatja.

További veszélyforrást jelenthetnek az illegálisan lerakott szerves hulladékok, amelyek fertőző betegségeket is okozhatnak.

A közterület tisztán tartása a hulladékgazdálkodásról szóló jogszabály szerint önkormányzati feladat, a természeti és lakókörnyezetünk szépítése és jó állapotának fenntartása minden állampolgár feladata és érdeke.

Az illegális hulladéklerakó-helyek felszámolásának célja a közterületeken található illegálisan lerakott, elhagyott hulladék felszámolása, megszüntetése, a hulladékelhagyó magatartás jelenségének megváltoztatása.

Téli és egyéb értékteremtő közfoglalkoztatás

A téli időszakban a munkaerőpiacon rosszabbak az elhelyezkedési esélyek, szűkülnek az alkalmi munka lehetőségek, megnövekednek a kiadások, így nehezebb a megélhetés a munkanélküliek és családjaik számára. A program határozott idejű munkalehetőséget teremt a közfoglalkoztatottak részére úgy, hogy értékteremtő munkájukat helyi önkormányzati, vagy kistérségi célok érdekében végezzék.

Az önkormányzatok örömmel fogadták a téli közfoglalkoztatás támogatásának lehetőségét, tekintve, hogy jó néhány településen kizárólag ez a munkalehetőség biztosítja a lakosság számára a téli időszakban történő foglalkoztatás és jövedelemszerzés lehetőségét.

A program keretein belül elsősorban a közlekedési utak, járdák tisztántartását és síkosság-mentesítését, a hó eltakarítását, az intézmények környékének rendezését, takarítását, az önkormányzati intézmények téli karbantartási munkálatait végzik. A közfoglalkoztatottak részt vesznek még szociális jellegű munkakörökben történő foglalkoztatásban, ahol idős, beteg, ápolásra szorulóknak gondozásában segítenek.

Jellemző munkafeladatok a téli közfoglalkoztatásban:

- önkormányzatok intézményeinek működéséhez kapcsolódó feladatok,
- helyi közétkezés szervezése,
- iskolák, óvodák, idősek napközi otthona, egyéb közintézmények fával történő fűtésének megoldása,
- belterületi közlekedési útvonalak, a gyalog és kerékpárutak síkosság mentesítése,
- közterületek tisztítása, lombseprés, hó eltakarítás,
- fagykárak megelőzése,
- önkormányzatok intézményeinek téli karbantartási munkálatai,
- szociális jellegű tevékenységek (idős, beteg, egyedülálló embereknek történő házi segítségnyújtás).

A tapasztalatok azt mutatják, hogy ez a foglalkoztatás segíti a legszükségesebb önkormányzati feladatok ellátását, valamint az álláskeresők és családtagjaik megélhetését a téli átmeneti időszakban. Ugyanakkor az értékteremtő programelem lehetőséget teremt a hagyományostól eltérő, a közösség javát szolgáló tevékenységek végzésére is.

Vannak települések, ahol a községi konyha részére száraztésztát állítanak elő, így mindig friss, házi jellegű tészta kerül a közétkeztetésbe. A közfoglalkoztatottak a községi konyhától átvett alapanyagokból tízóráira, illetve uzsonnára igény szerint friss süteményeket sütnek, de itt kerülnek tartósításra a mezőgazdasági projektben megtermelt zöldségek, gyümölcsök is. A szokásos tevékenységek mellé sok új dolgot be tudtak hozni az önkormányzatok, így például a kertépítést, a gyógynövény ismeretet és feldolgozást, a lekvár főzést.

A program révén rengeteg ízletes, jó minőségű ételkészítés kerül a helyi konyhára, többségében a gyermekek asztalára.

Több településen valósítana meg kreatív programokat. Települési útbaigazító táblák, információs útmutatók készültek a program keretében. A kézműves foglalkoztató indításával a településvezetők meg tudták valósítani a családbarát munkahely kialakításának feltételeit. A műhely kialakításával megmentettek a faluban egy tájház jellegű épületet az enyészettől, amely alkalmassá vált arra, hogy a kézműves életet befogadja.

Az épületet az önkormányzat a kézműves mesterségek, azon belül a fazekasságot, kerámiakészítést bemutató tájjellegű műhelyként hosszú távon is hasznosíthatja. A ház nyitott a helyi oktatási intézmények számára. Együttműködnek az iskolai kézműves szakkörrel, de megnézhetik a gyártást a helybeli lakosok és az oda látogató turisták egyaránt. Sok helyen folyik hímzés, dísz tárgyak faragása.

Van olyan település, ahol közfoglalkoztatott cigányember irányításával zajlott a kosárfonás-oktatás, melynek eredményeként minden ház elé kikerülhetett egy nagyméretű füles kosár, ami virágokkal teleültetve teljesen megváltoztatta az utcaképet.

A téli értékteremtő projektben szakmunkásokat (asztalos, ács, kőműves, hegesztő, gépkarbantartó-lakatos, festő, villanyszerelő) foglalkoztattak a meglévő géppark karbantartására, valamint az önkormányzati ingatlanok felújítási munkálatainak elvégzésére. A helyi óvoda udvarán uniós előírásoknak megfelelő udvari játékokat építettek be, ütésálló burkolatot készítettek. A megnövekedett gyermeklétszám miatt egy új csoportszobát alakítottak ki, megszüntetve ezzel a zsúfoltságot. Az intézmények bútorainak felújítása, közterületre kihelyezhető virágtartók készítése is a szakmunkások feladata volt.

Az értékteremtő közfoglalkoztatási programok megteremtik a lehetőséget az önállósodásra, amely néhány év múltán több helyi lakosnak ad állandó munkát a településen.

SZOCIÁLIS FÖLDPROGRAM

A mezőgazdasági termelésre alkalmas környezetben élő, szociálisan hátrányos helyzetű emberek megélhetésének segítése, életminőségének javítása és a munkaerőpiacra történő visszajutási esélyeik növelése érdekében a Belügyminisztérium közreműködik más tárcák által indított programok szakmai kidolgozásában és társfinanszírozásában is.

Ilyen program a már 1993 óta működő szociális földprogram, amelyhez kapcsolódva a Belügyminisztérium a 2011. évtől nyújt közfoglalkoztatási támogatást.

A program célja a többszörösen hátrányos helyzetű, elsősorban roma családok aktivizálása, életminőségük javítása, önellátásra való képességük fejlesztése. Mindez elsősorban kézimunka igényes növénytermesztés, illetve jelentős időráfordítást igénylő kisállat-tartás támogatásával valósul meg.

A Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium által kiírt pályázathoz kapcsolódóan 2011. október elejétől az ország 14 megyéjének összesen 164 településén indult közfoglalkoztatási program, 1454 fő közfoglalkoztatásával és 259 207 569 Ft támogatási összeg felhasználásával.

Az Emberi Erőforrások Minisztériuma megbízásából megjelentetett 2012. évi pályázat 45 nyertes pályázója 622 fő foglalkoztatására kapott támogatást.

A program 2013. június 30-áig tart.

A szociális földprogramban nyertes szervezetek általában települési önkormányzatok, önkormányzati társulások, nemzetiiségi önkormányzatok és civil szervezetek. A program nagy népszerűségnek örvend mind a pályázó szervezetek, mind a résztvevő személyek körében, és hozzájárul a szociális konyhák működésének, a gyermek- és szociális étkeztetés színvonalának javulásához.

A megszerzett tapasztalatok a mezőgazdasági mintaprogramokhoz hasonlóan esélyt jelentenek a munkanélküliek számára, hogy önálló termelésbe kezdjenek.

A KÉPZÉSEK SZEREPE A KÖZFOGLALKOZTATÁSBAN

Ismert, hogy Magyarország egyik legmarkánsabb gazdasági és társadalmi problémája a foglalkoztatás kritikusan alacsony szintje. A kedvezőtlen foglalkoztatási statisztika egyik fő okozója az alacsony iskolai végzettségű személyek rendkívül szerény foglalkoztatási mutatója.

A közfoglalkoztatottak túlnyomó része több éve munkanélküli, a válság következtében elsőként szorultak ki a munkaerőpiacról és alacsony iskolai végzettségük vagy a szakképzettség hiánya miatt nem tudnak elhelyezkedni. Számukra a kitörési lehetőséget képzettségi szintjük emelése, piacképes szakmához juttatásuk és a közfoglalkoztatás keretében megszerezhető szakmai gyakorlat, munkatapasztalat jelentheti.

A közfoglalkoztatottak képzése 2012–2013-ban EU-s forrás felhasználásával történik. Az uniós forrás képzésre rendelkezésre álló teljes kerete 16 milliárd forint, amelyből 9,3 milliárd forint felhasználását tervezzük a közfoglalkoztatáshoz kapcsolódó képzések megvalósítására.

A képzések koncepcionálisan két nagy csoportra oszthatók: egyik a Startmunka mintaprogram mezőgazdasági területén dolgozók számára szervezett, másik pedig az országos közfoglalkoztatók igényei alapján meghirdetett képzések. A Startmunka mintaprogram mezőgazdasági képzései akkreditált betanító képzések, míg az országos közfoglalkoztatók által igényelt tanfolyamok döntően államilag elismert szakképesítést igazoló bizonyítvánnyal zárulnak.

Mezőgazdasági képzések

A mezőgazdasági képzések szervezése a hagyományos képzés-szervezési formától eltérően, a résztvevők munkatapasztalatára épülő, gyakorlat-orientált módon történik. A képzési program és az alkalmazott módszerek igazodnak a célcsoport speciális igényeihez. A szakismeretek könnyebb elsajátítása érdekében alacsony iskolai végzettség hiányában is elsajátítható, a szövegértési nehézségekkel küzdők által is használható tankönyv készült és az elméleti oktatás a közfoglalkoztatás során szerzett munkatapasztalatra épül.

Az oktatás szervezésekor figyelembe vételre kerülnek a helyi adottságok és igények is (talaj- és éghajlati viszonyok, helyi hagyományok).

A képzésben való részvétel valamennyi mezőgazdasági mintaprogramban dolgozó közfoglalkoztatott számára kötelező. Az oktatás alól felmentést csak azok kaphatnak, akik szakirányú végzettséggel rendelkeznek. Ezt az alábbiak indokolják:

- a munkavégzés során megszerzhető szakmai tudás és gyakorlat birtokában a közfoglalkoztatási jogviszony megszűnését követően a résztvevők képesek lesznek az önálló gazdálkodásra,
- a szakszerűen végzett mezőgazdasági tevékenységgel hosszútávon biztosítható a családok alapvető élelmiszer-ellátása, idővel jövedelemhez jutása (háztáji gazdálkodás, szociális szövetkezeti tagság, a családi szükségletet meghaladó termékek östermelőként történő értékesítése stb.),
- speciális oktatási módszerek alkalmazásával lehetővé válik a szükséges elméleti tudás elsajátítása az alacsony iskolai végzettségű vagy befejezett iskolai végzettség nélküli személyek számára is,
- a gyakorlati képzés feltételei közfoglalkoztatás keretében – foglalkoztatásba ágyazva – biztosíthatóak.

A képzési területeket a közfoglalkoztatás során végzett munkatevékenységek alapján szakértők segítségével határoztuk meg úgy, hogy az ország valamennyi településén alkalmazhatók legyenek. Három szakirány alakult ki:

- Háztáji állattartás (34 hét),
- Háztáji növénytermesztés és állattartás (68 hét) és
- Háztáji növénytermesztés és tartósítás (51 hét).

Mindhárom szakirány esetében heti egy alkalommal szakmai elméleti, két alkalommal pedig gyakorlati oktatáson vesznek részt a közfoglalkoztatottak. A szakmai gyakorlat oktatása munkavégzés keretében történik úgy, hogy a gyakorlati oktató a munkavezetővel együttműködve segíti az elméletben tanultak gyakorlati alkalmazását. A képzéseket az országos hálózattal rendelkező állami felnőttképzési szervezet – a Türr István Képző és Kutató Intézet – végzi.

A mezőgazdasági képzéseket 2012-ben 11 523 fő kezdte meg. Az idei évben további 11 757 fő, összesen 23 280 közfoglalkoztatott fog megismerni a háztáji növénytermesztés, az állattartás és a tartósítás alapjaival. Kiugróan nagy az érdeklődés a Háztáji növénytermesztés és tartósítás iránt.

Országos közfoglalkoztatók által igényelt képzések

A közfoglalkoztatásra jogosult, elsősorban állami vállalatok konkrét munkatevékenység végzéséhez keresnek szakképzett munkaerőt. Sok a vízgazdálkodási, erdészeti és különböző gépkezelői szakember iránti igény. Az ilyen cégeknél foglalkoztatottak a képzés végén az állam által elismert bizonyítványt szerezhetnek vagy a betanító képzések során a munkáltatók által igényelt kompetenciáikat fejleszthetik. Természetesen csak olyan tanfolyamok jöhetnek szóba, amelyek esetében a képzési idő nem haladja meg a közfoglalkoztatás időtartamát.

Az elmúlt évben az országos közfoglalkoztatási programokban 2 578 fő vett részt képzésben. Számukat idén 6 147 fővel tervezzük bővíteni. Ezzel két év alatt 8 725 fő szerezhethet a nyílt munkaerőpiacon is jól kamatoztatható szakképzettséget.

Célunk az, hogy a jelenlegi programozási időszak végéig legalább 32 ezer közfoglalkoztatott részesüljön olyan képzésben, amelynek eredményes befejezése érzékelhető módon növeli elhelyezkedési esélyét.

Az Európai Unió alapképességek, majd kulcskompetencia munkabizottsága a munkába álláshoz, az élethez és a korszerű műveltség megszerzéséhez elengedhetetlenül szükséges, az egyéni, társadalmi és gazdasági szinten egyaránt fontos nyolc területre vonatkozó kulcskompetenciát határozott meg.

Az országos közfoglalkoztatónál foglalkoztatottak részére – a célcsoport sajátosságainak figyelembe vételével – a 2013. évben tervezzük a kulcskompetenciák egy részének a fejlesztését is, amelyeket az alábbiak: anyanyelvi kommunikáció, matematikai és természettudományos kompetencia, digitális kompetencia, a hatékony, önálló tanulás, szociális és állampolgári kompetencia.

ZÁRSZÓ

Ajánljuk a kiadványt mindazon országok számára, akik magas munkanélküliségi mutatókkal bírnak, a piaci munkalehetőségek száma országukban korlátozott, ugyanakkor a közfoglalkoztatás keretében kívánnak értékteremtő, társadalmilag hasznos átmeneti munkalehetőséget biztosítani a munkaerőpiacon hátrányos helyzetű aktív korúak részére.